

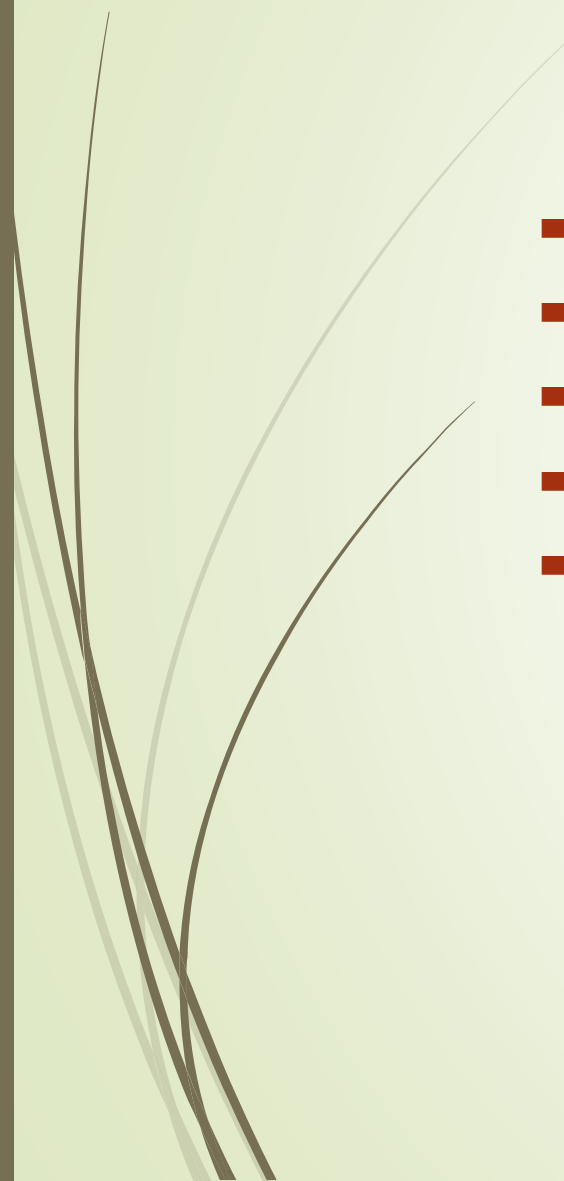


# Kritiskās domāšanas pieejas izmantošana mācību stundās

Eļina Smirnova, Aglonas vidusskola



# Metodes:

- Diskusiju karuselis
  - Vērtību dimants
  - Zivs asaka
  - Dubultā dienasgrāmata
  - Atstāj pēdējo vārdu man
- 

# Kritiskās domāšanas jēdziens

- No grieķu valodas vārda *kritikos* (κριτικός) – «būt spējīgam vērtēt»
- Kritiskā domāšana ir racionāls, uz jautājuma būtības izpratni orientēts domāšanas veids, kad cilvēki tiek iedrošināti domāt un izteikties kritiski. Kritiskā domāšana palīdz izkopt lēmumu pieņemšanas un problēmu risināšanas prasmi.

*Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca.  
R.: Zvaigzne ABC, 2000.*

- Kritiskā domāšana nav kritizējoša domāšana!



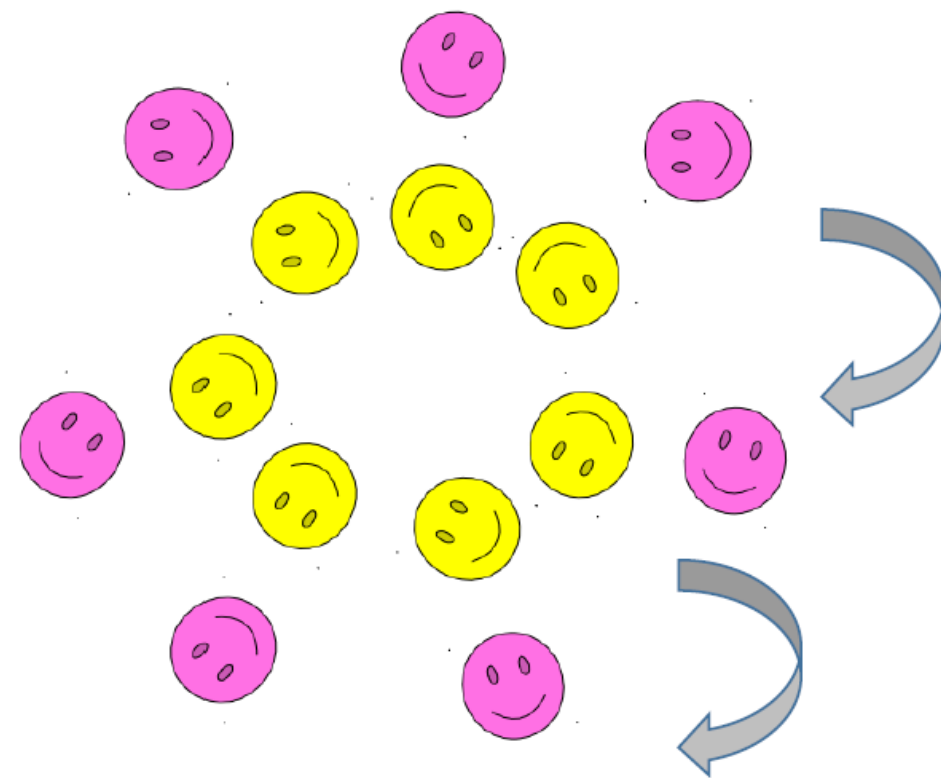
# Kritiskā domāšana ietver prasmes

1. **Domāt** patstāvīgi, neatkarīgi, ar atbildību par savu izvēli
2. Analizēt gan domāšanas saturu, gan formas, **veidot savus uzskatus**
3. Analizēt un **vērtēt notikumus** sociāli kulturālajos kontekstos
4. Formulēt un **risināt problēmas**
5. Klasificēt, salīdzināt, analizēt, sintezēt, secināt, **vērtēt informāciju**
6. **Pieņemt alternatīvus viedokļus**, radīt iespēju līdzvērtīgai komunikācijai
7. Būt ieinteresētam, uz dialogu vērstam, kopt **sociālās prasmes**

# Diskusiju karuselis



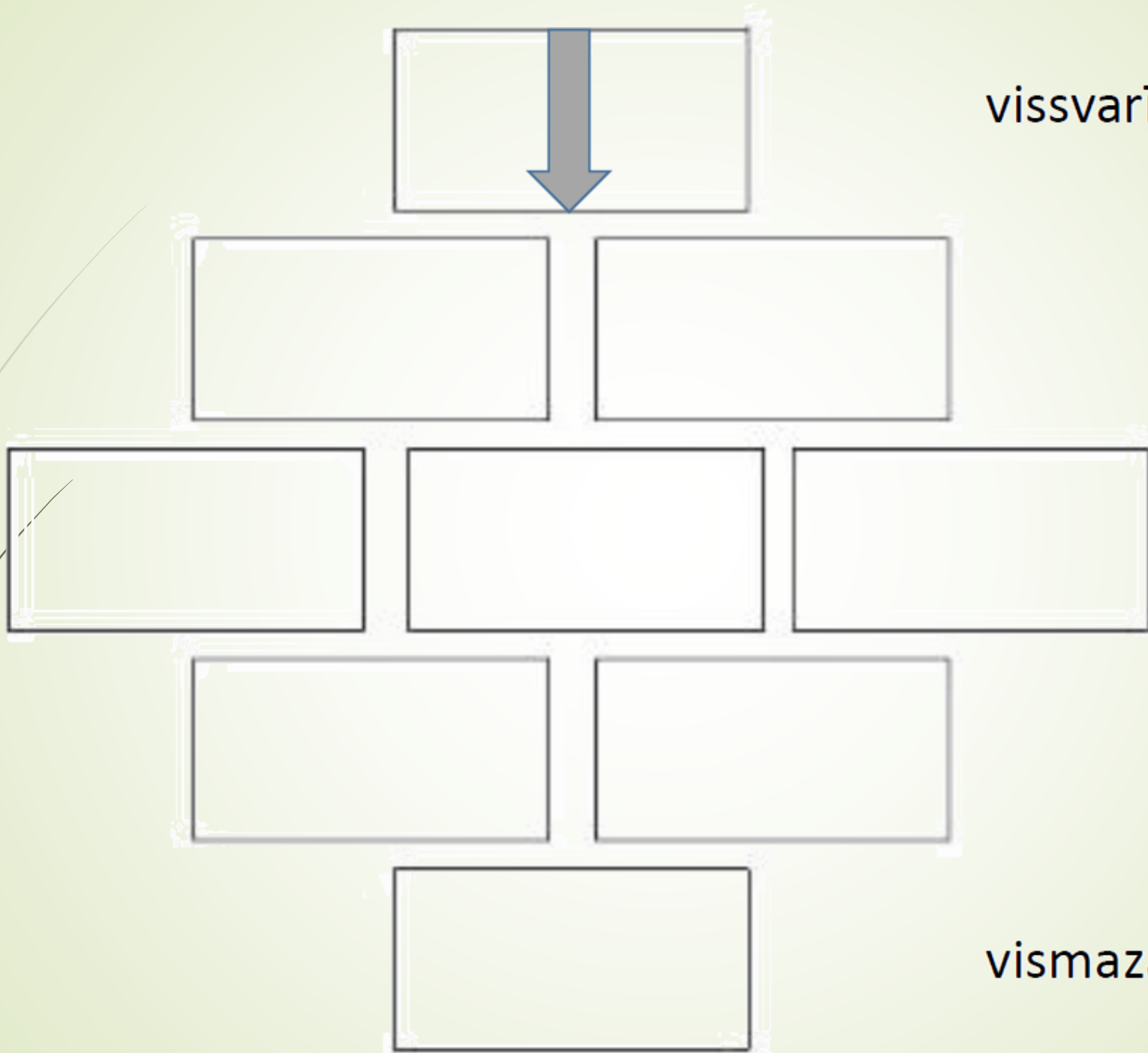
- Klase sadalīta skaitliski vienādās daļās, skolēni izveido ārējo un iekšējo apli. Katram ārējā apla dalībniekam ir pārinieks no iekšējā apla, skats vienam pret otru
- Vadītājs piedāvā diskusijas jautājumu.
- Pirmais raunds. Saruna pāros par doto jautājumu. 1min izsakās iekšējā apla dalībnieks; pēc skaņas signāla – 1min izsakās ārējā apla dalībnieks; var iekļaut arī jautājumu-atbilžu daļu
- Otrais raunds. Visi ārējā apla dalībnieki pārvietojas vienu soli pa labi, nomainot pārinieku. Vadītājs piedāvā nākamo diskusijas jautājumu. Saruna pāros pēc iepriekšējās shēmas
- Process tiek atkārtots 3-4 reizes
- Noslēgumā vadītājs uzdod refleksijas jautājumus visai grupai. Jautājumi var būt gan saistīti ar apspriesto saturu, gan vērsti uz sarunāšanās pieredzes analīzi
- Atbilstoši mācību vajadzībām aktivitāte izmantojama gan tēmas ierosināšanai, gan zināšanu atkārtošanai; metode ir noderīga arī sociālo prasmju un diskusiju kultūras trenēšanai





# Vērtību dimants

- Nepieciešams komplekts ar 9 sagrieztām kartītēm un tāda pati izdales lapa
- Darbs individuāli – skolēns pārdomā savu izvēli, kuri no dotajiem faktoriem ir nozīmīgākie, kuri – mazāk nozīmīgi, atzīmē izdales lapā
- Darbs grupās – dalībnieki diskutē un kārto kartītes «dimanta» formā (1-2-3-2-1)
- Skolotājs akcentē, ka «nepareizu» atbilžu nav, būtiskākais, lai skolēni spētu savu kartīšu izkārtojumu pamatot



vissvarīgākais

vismazāk svarīgais



ZINĀTKĀRS

CENTĪGS

DRAUDZĪGS

MĒRĶTIECĪGS

IZPALĪDZĪGS

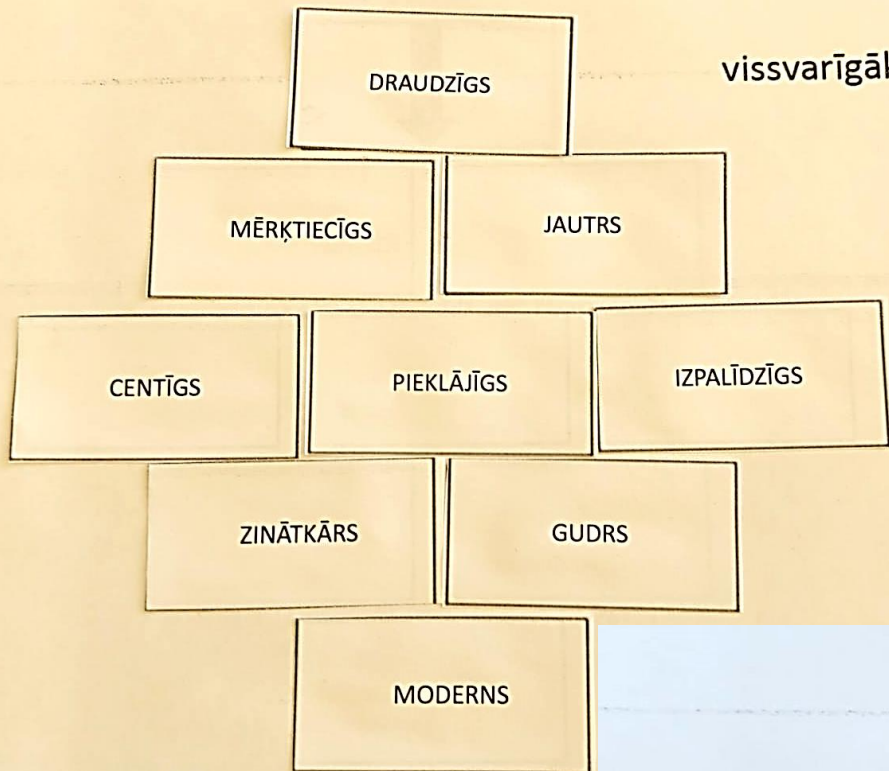
JAUTRS

MODERNS

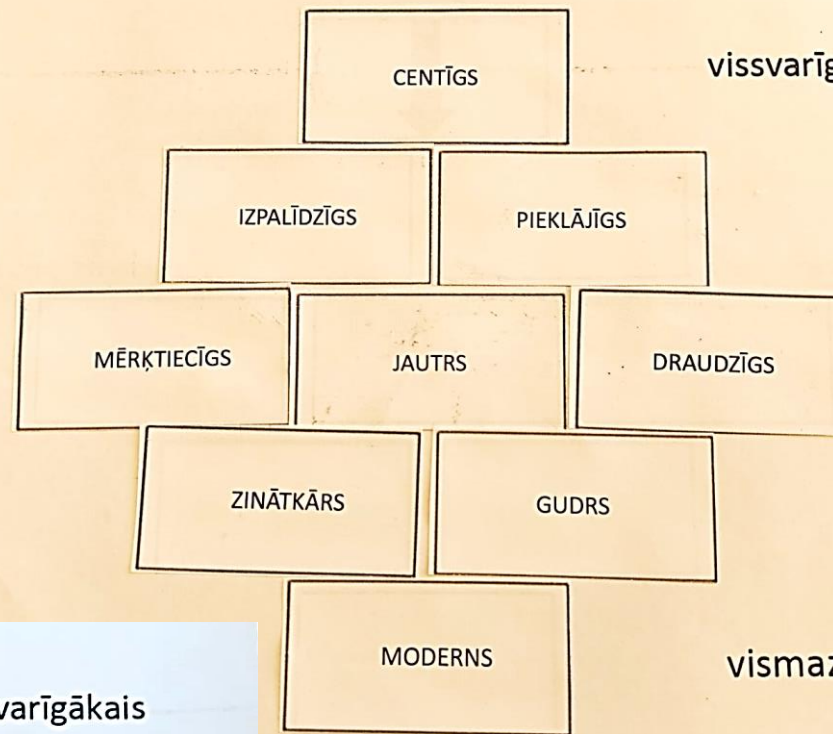
GUDRS

PIEKLĀJĪGS

vissvarīgākais

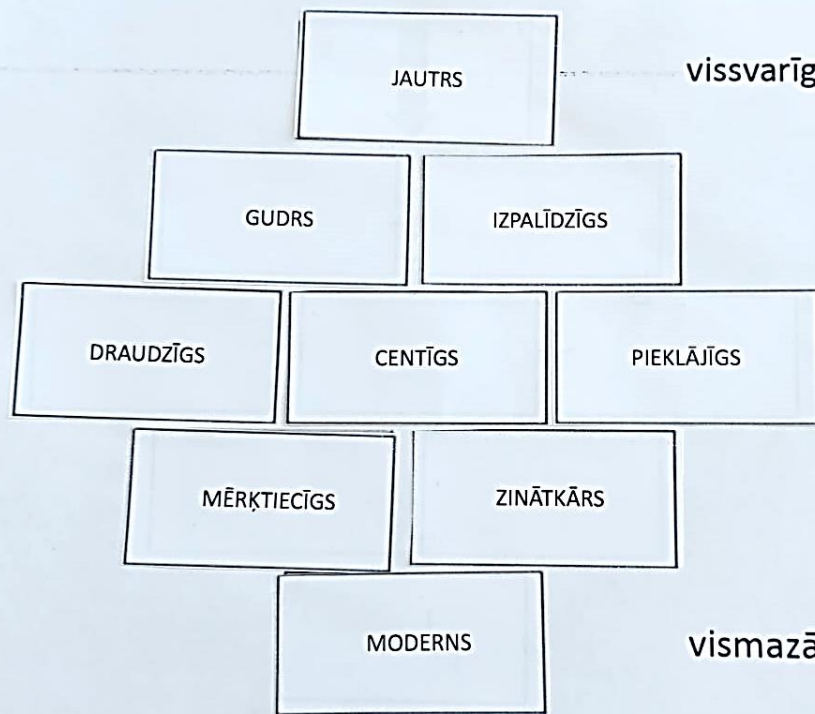


vissvarīgākais



vismazāk svarīg

vissvarīgākais



vismazāk svarīgais

Sintija

Man šķiet, ka esmu gudra.  
Man ir viegls prāts un  
es ātri visu apgūstu.

Man tas ir svarīgi, jo  
tādēļ es varu ļoti ātri  
visu saprast un mācīties  
gandrīz uz izcili!

Linda

Es esmu centīga, cenšos  
izdarīt visu, kas ir uzdots  
mājās, skolā.

Es esmu izpalīdzīga,  
draudzīga, centīga  
vietas gudra.

Draudzīgi lai būtu ne ļoti  
labas bet normālas attiecības  
ar citiem.

Centīgi lai spētu mācīties un  
izdarīt to citi prasa

Māris

Māpaldzīgs, tas ir  
Mārisi. Jo viņš palīdz  
citiem kuriem ir grūti.

Es esmu jauks  
draudzīgs, izpalīdzīgs,  
priekšziņš.

Jāņa

Es esmu izpalīdzīga, jo  
dažreiz vajag palīdzēt  
Centīga, ne vienmēr, bet esmu  
tam ir svarīgi lai rādītu  
savu ieguldījumu.

Es esmu izpalīdzīga Man  
tas ir svarīgi, jo visu  
laiku vajag palīdzēt citiem.

Es esmu draudzīga, jauka  
un izpalīdzīga.

Draudzīga jo var ar to palīdzēt  
citiem ar to var palīdzēt.  
Jauka lai nebūtu sūnīga  
izpalīdzīga lai palīdzētu visiem.

Es redzu sevi jaukamu,  
mācīšanos un draudzīgu, jo  
vienmēr es skatos ko es  
gribu un vienmēr atceru katru  
pavēsti ar draugiem.



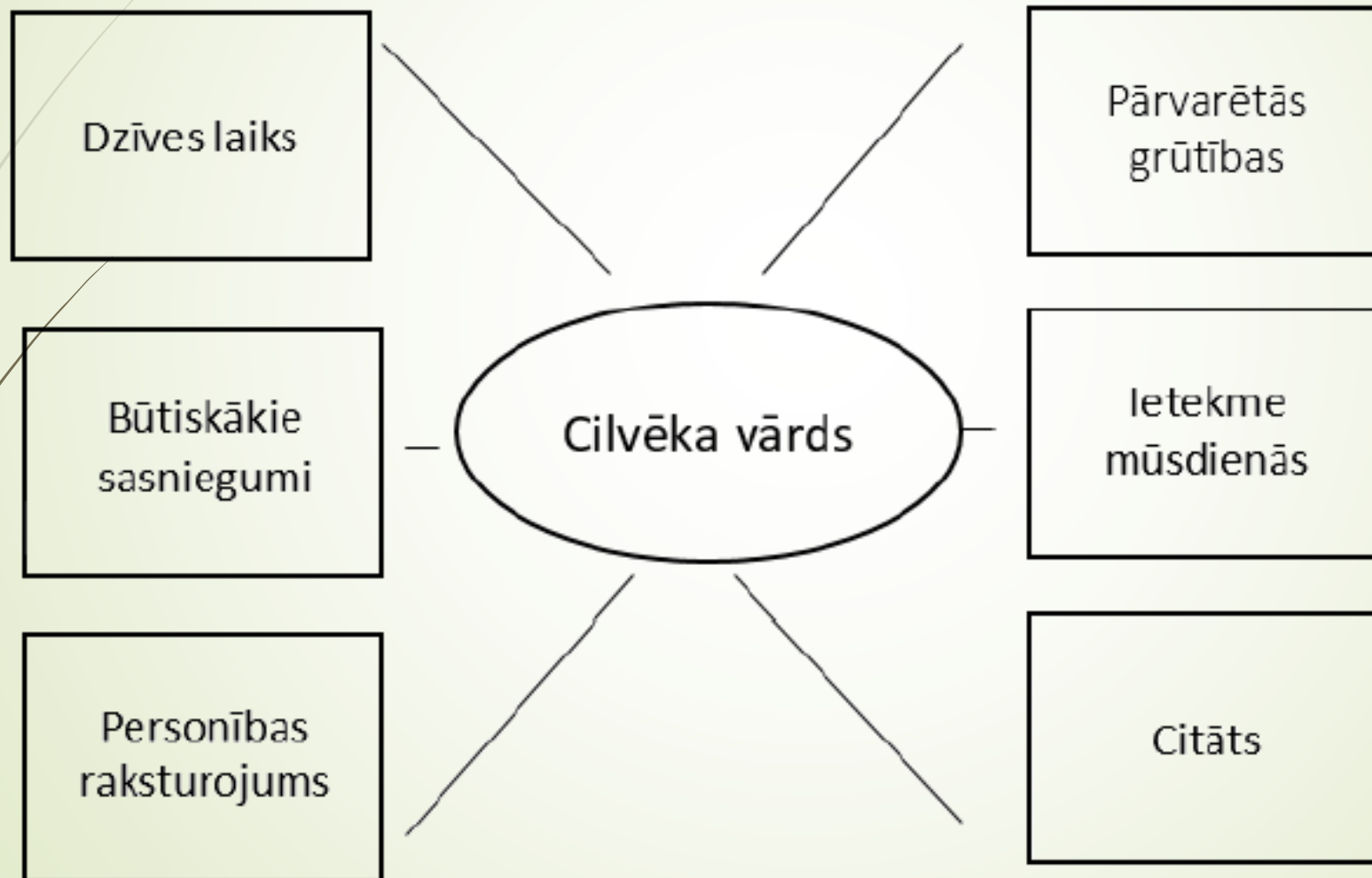
# Zivs asaka

- Izveidojis *Kaoru Ishikawa* (Japānas uzņēmumā *Kawasaki*)
- **Pielietojums** – noteikt problēmas cēloņus un grupēt tos noteiktās kategorijās
- Diagrammas izveidi **sāk ar problēmas** un to saistīto faktoru identificēšanu, pēc tam dziļāk analizē katru no faktoriem





# Dzīvesstāsta analīze



# Dubultā dienasgrāmata

Dubultā dienasgrāmata - lasīšanas un rakstīšanas stratēģija, kas māca reaģēt uz lasīto, paužot savas emocijas un pārdomas, analizējot un interpretējot tekstu.

(Friedman A.)

## Soli

- ▶ Lapa tiek sadalīta divās kolonnās
- ▶ Pirmajā kolonnā izraksta teikumus vai frāzes no teksta
- ▶ Otrajā kolonnā raksta savas pārdomas, secinājumus par izvēlētajiem teikumiem (*Mani pārsteidz; tas man atgādina; varu secināt; liek uzdot jautājumus utt.*)

## leguvumi

- ▶ Veicina lasīšanu ar izpratni, piešķir nozīmi lasītajam
- ▶ Lasītāja mijiedarbība ar tekstu
- ▶ Uzlabo izpratni, vārdu krājumu
- ▶ Veicina saikni ar uzrakstīto – skolēni var «atbildēt» autoram, rakstot atbildes
- ▶ Elastīgas izmantošanas iespējas

# Dubultā dienasgrāmata

Teksts *Nadeždas Suhorukovas, Mariupoles žurnālistes, ieraksti Facebook kontā*

Teikums vai frāze no teksta	Tavs komentārs, pārdomas
1. Mēs aizgājām gulēt nemierīgā, tomēr relatīvi mierlaiku dzīvē, bet pamodināja mūs karš.	Cik trausla ir robeža starp mieru un karu! Pamošanās pilnīgi citā dzīvē pārmainīja ne tikai karā tieši iesaistīto cilvēku dzīves, tā bija pamošanās sabiedrībai Latvijā.
2.	
3.	

10. kv. **Mamma skolas gadi** **Mami skolas gadi** **Uz nākamā!**

Visai skolai bija vienādas formas

Mūsdienās skolēni gērbjas nā kuram tik un kā ērtāk, īstu studentu nav

Pēdējais izskats bija lielais noteikums, kuriem ievērojot vada māgāt nost savāsotās lūpas, acis griezta nost garas nāgus obligātas bija jābūda veida lūzūnas, matiem nedrūkstēja būt izlauštiem.

Mūsdienās skolēniem ir atļauts māroties, audzēt garus nāgus, matu dara, kas viņam tik.

Pazīšanas skolā pa redzējam visai klasei noteikti gaiteni, un tēpēm, ēdumā, klasē.

Mūsdienās skolēniem mausimums vajag pācēt nūslus, ja tas ir nepieciešams

Katrai klasei vajadzēja sagatavot priekšnesumu 23. februārim, solojot un dziedot savam dziesmu. (Obligāti!!!)

Šobrīd tieši šos svētkus nevienam nesūn, un piedalīties pasākumos nav iespējams.

**Texta**

"Es esot neaizsams, rupjš, bezkaunīgs un nepieklājīgs, skumjš. Nevienam neqrib mani saprast, visos intnebe tikai viens - lai es izāugtu par kārtīgu cilvēku."

**Mammais pārdomas**

Es no vienas pusas atliecos gērt iz cilvēku, visā gēb, lai es izāugtu par kārtīgu cilvēku, un daudzmi tiešam domā, ka esmu neaizsams un bezkaunīgs, bet man izāuvi man cilvēki, kuri piemērt mani tādu, kā esmu. Ar visiem maniem grūtiem un neqribtām, pati ar nevarotību, ka esmu sāmsmīgs bērns, bet gan cilvēks ar vārdām, kuram jau nēqrdās.

"Es esmu pārān vieglē iedragājama. Ar vienu vārdu, suatiku, un es jau jūtos kā ar cilvēku sarūpāto."

Es neesmu tik ļoti aizsargājama, bet drozīz esmu... Svādoties no sūn kas tevis. Neqrib stamā vārds neqredas, bet tuvīnā vārds var stipri aizsūn.

**Rugetta 1. septembris**

Klasesbiedri mainījusies izskatā, gribēja dalīties savos jāsāras pieredzējumos

**Mama 1. septembris**

Mama pēdējais septembris, bija ļoti lietišķs. Klasesbiedru katrs šis liāvis, klasesbiedru izsūats mainījes, gribējis stāstīt cik ļoti laba vāscā man izkūvis!

# Atstāj pēdējo vārdu man

Diskusija «Atstāj pēdējo vārdu man» -diskusijas paņēmiens, kurā tiek veicināta viedokļu apmaiņa, izmantojot dubultās dienasgrāmatas pierakstus

## Soli

- ▶ Dalībnieks A. izlasa savu izvēlēto teikumu vai frāzi no teksta. Nelasa savu komentāru.
- ▶ Dalībnieks A. uzaicina dalībnieku B. izteikt savas domas par izlasīto teikumu. B. izsaka savas domas un uzaicina dalībnieku C. izteikt savas domas. Tā tiek turpināts, kamēr saruna apsīkst.
- ▶ Noslēgumā A. izlasa savu komentāru. Pārējie viņa domas nekomentē.
- ▶ Dalībnieks A. uzaicina kādu citu izlasīt savu teikumu. Pārējie komentē.

## leguvumi

- ▶ Strukturēta diskusija
- ▶ Tiek noturēta visu dalībnieku uzmanība
- ▶ Tiek veicināta viedokļu apmaiņa un plašāks redzesloks


## Eksistenciālisms ir humānisms (1945)

(Esejas fragments)

♦ Kā jūs saprotat vārdus "griba", "atbildība", "izvēle"? Kāda tiem nozīme jūsu dzīvē?

Bet mēs gribam pateikt tikai to, ka cilvēkam ir lielāka vērtība nekā akmenim vai galdam. Mēs apgalvojam, ka cilvēks pastāv sākotnēji, tas ir – viņš traucas uz nākotni un apzinās šo tieksanos uz to. Cilvēks vispirms ir subjektīvi dzīvojoša iecere, nevis putas, puvums vai puķukāpostis. Nekas cits pirms šīs ieceres nepastāv: debesis nav nekā aptverama, un cilvēks vispirms veidosies tādā, kāds tieksies būt, nevis kāds gribētu, jo parasti ar vārdu "gribēt" mēs saprotam apzinātu lēmumu, kuru pirms kādas rīcības pieņem lielākā daļa no mums. Es varu vēlēties iestāties kādā partijā, rakstīt grāmatu, precēties – tā būs tikai kādas oriģinālas vai spontānas izvēles izpausme, nevis griba. Bet, ja esamība tiešām pastāv pirms būtības, tad cilvēks ir par sevi atbildīgs. Tātad eksistenciālisms pirmām kārtām nodod cilvēka īpašumā visu esošo un liek viņam pilnīgi atbildēt par savu esamību. Un, ja mēs sakām, ka cilvēks ir atbildīgs par sevi pašu, tas nozīmē, ka viņš atbild nevis vienīgi par konkrēto individualitāti, bet gan arī par visiem cilvēkiem. Patiesībā, veidojot savai gribai atbilstošu cilvēku, mēs veidojam arī tādu cilvēka tēlu, kādam, mūsaprāt, tam jābūt. Izvēle kļūst par kaut ko ir reizē arī apliecinājums tās vērtībai, jo mēs nekad nevaram izraudzīties sliktu. Viss, ko mēs izvēlamies, ir labais, un, ja tas nav labs citiem, tad nevar būt tāds arī mums. Taču, ja esamība pastāv pirms būtības un mēs gribam eksistēt, veidojot savu tēlu, tad šis tēls ir pieņemams visiem un visam mūsu laikmetam. Tādējādi mūsu atbildība ir daudz lielāka, nekā to varam aptvert, jo tā uzliek pienākumus cilvēcei. Ja es esmu strādnieks un izvēlos iestāties kristīgo arodbiedrībā, nevis komunistiskajā partijā, un ja ar to es vēlos parādīt, ka atteikšanās patiesībā ir cilvēkam piedienīgs atrisinājums, ka cilvēka valstība neatrodas zemes virsū, tad es atbildu ne tikai par sevi: pret visiem es vēlos būt piekāpīgs, tātad mana rīcība uzliek atbildību visai cilvēcei. Ja es vēlos veikt kaut ko personisku, piemēram, apprecēties, lai man būtu bērni, tad, pat ja laulība ir atkarīga tikai no mana stāvokļa vai no manas kaislības, vai no manām vēlmēm, es tomēr iesaistu monogāmijā ne tikai pats sevi, bet arī cilvēci. Tātad, būdams atbildīgs par sevi un visiem, es radu tāda cilvēka tēlu, kādu esmu izvēlējis. Un, izvēloties sevi, es izvēlos cilvēku.

(No franču valodas tulkojis N. Pukjans)



Prezentācijā tika izmantoti Izglītības attīstības  
centra organizēto kursu par kritiskās  
domāšanas pieejām un stratēģijām mācību  
procesā materiāli



Paldies par uzmanību!

